



İmam Gazzâlî
Ölüm ve Ötesi

Çeviri: Mevlüt Zorlu

SUFI
KİTAP

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla

GİRİŞ

Hamd, daimîliği kendisini mahsus kılan, zâtının ezeli ve ebedî olduğunu, başlangıcı ve sonu bulunmayan bir varlık olduğunu bildiren, kendisinin dışındaki her şeyi ise faniliğe mahkûm eden, kâfirlere de müminlere de ölümü yazan, herkes için bir başlangıç ve son tayin eden Allah'a mahsustur. O Allah ki, ilmiyle hükümlerin, hem dünyevi hem de uhrevi hayata dair koyduğu yasaların tüm ayrıntılarını ve inceliklerini net bir şekilde ayırt edip açıklığa kavuşturmuş, ahiret hükmünü (ahirette gerçekleşecek olayları ve durumları) dünya günlerinden farklı kılmıştır. Ardından dilediği seçkin kullarına da bu yolu açmıştır. Salât ve selâm ise, her şeyi bilen Melik'in Resûlü olan Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa'ya, onun Darü's-Selâm büyük nimetlerine mazhar olacak olan âline ve ashabına olsun.

Rabbimiz Kur'ân-ı Kerîm'de, *"Her nefis ölümü tadacaktır."* (Âl-i İmrân, 185) buyurur. Bu hakikat, Kur'ân-ı Kerîm'de üç farklı yerde vurgulanmıştır. Cenâb-ı Hak, bu ayetlerle üç farklı [kategoride bulunan varlıkların] ölümünü kastetmiştir. Şöyle ki dünya âlemine ait [mütehayyiz]¹

1 Mütehayyiz kelimesi, Arapça kökenli bir terimdir ve sözlük anlamı itibarıyla "bir yer kaplayan", "bir mekânda yerleşen", veya "bir varlıkla sınırlı olan" anlamlarına

olan her şey ölür; melekût âlemine mensup olanlar ölürler; aynı şekilde ceberût âleminden olan varlıklar da ölürler. İlk grup, Âdem ve onun nesliyle birlikte her türden canlıyı içerir. İkinci grup, melekler ve cinlerin farklı türlerini kapsar. Üçüncü grup ise, seçkin ve gözde meleklerden oluşur. Allah Teâlâ, “Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da” (Hac, 75) buyurarak bazı insan ve meleklerin seçkin olduklarını beyan etmiştir.

Bu seçkin melekler; kerûbîler², ruhani varlıklar, arşı taşıyanlar ve *Serâdikâtü'l-Celâl* makamında bulunanlardan oluşur. Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de, “O’nun huzurunda bulunanlar, O’na ibadet etme hususunda ne büyülenirler ne de yorulurlar. Onlar, bıkmayı usanmazlar gece gündüz Allah’ı tenzih ederler.” (Enbiyâ, 19-20) buyurarak onları övmüştür. Bunlar, *hazîretü'l-kuds* denilen yerde bulunan, yüce Allah tarafından belirlenen özel niteliklere sahip kimselerdir. Allah Teâlâ’nın, “Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik, bunu asla yapmayız.” “Eğer yapmak isteseydik elbette bunu kendi katımızdan yapardık.” (Enbiyâ, 17) buyruğunda ifade edilenler işte onlardır. Ne var ki, Allah Teâlâ nazarındaki bu değerleri ve yakınlıklarına rağmen onlar da ölürler; bu seçkinlik ve Allah’a yakınlık, onların ölümünü engel teşkil etmez.

Öncelikle, dünya hayatına dair ölümü sana açıklayarak başlayacağım. Bu sözleri dikkatle dinle ki söylediklerimi anlayıp kavrayasın. Şöyle ki sana bahsedeceğim ölüm,

gelir. Bir mekân ve zaman sınırlılığı içinde bulunup da fiziksel bir varlığa sahip olan, hacim ve yer kaplayan şeyler için kullanılır.[çn]

2 Kerûbî (Arapça: كروبي), Allah’a en yakın olan, yüksek rütbeli melekleri ifade eden bir terimdir.[çn]

bir hâlden başka bir hâle geçiştir. Eğer Allah'a, O'nun Peygamberi'ne ve ahiret gününe inanıyorsan, bu sözlerin doğruluğunu tasdik edeceksin. Çünkü sana Allah Teâlâ'nın doğruluğuna şahitlik ettiği bir hakikati aktarıyorum. Bu konudaki sözlerimi, hem Kur'ân-ı Kerîm hem de Hz. Peygamber aleyhi's-salâtü ve's-selâm'dan aktarılan sahih hadisler desteklemektedir.

Gazzâlî

[FASL]

Allah Teâlâ, Hz. Âdem'in (as) sırtını mesh ettiğinde, iki topluluğu çekip çıkardı. İlk topluluğu Âdem'in sağ tarafında, ikinci topluluğu ise sol tarafında topladı. Ardından, kudretiyle her iki topluluğu avuçlarında bir araya getirdi ve onları Âdem'e gösterdi. Onlar, zerrelere gibiydi. Allah, "Bunlar cennetliklerdir ve bu benim irademdir; onların tüm amelleri cennet ehlinin amelleri olacaktır. Şunlar ise cehennemliklerdir ve bu da benim irademdir; onların amelleri de cehennem ehlinin amelleridir." buyurdu. Bunun üzerine Hz. Âdem (as), "Ya Rabbi! Cehennemliklerin ameli nedir?" diye sordu. Allah Teâlâ, "Bana şirk koşmak, peygamberlerimi yalanlamak ve kitabımın emir ve yasaklarına isyan etmektir." buyurdu.

Âdem (as), "Onları buna şahit tut ki böyle bir şeyi yapmasınlar," dedi. Allah, onları kendi nefislerine şahit kıldı ve "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" buyurdu. Onlar da "Evet, buna şahidiz." dediler. Allah, bu itiraflarını meleklerin huzurunda ve Hz. Âdem'in (as) tanıklığında kayda geçirdi. Böylece ruhlar, Allah Teâlâ'nın rubûbiyyetini, rab oluşunu kabul ve tasdik ettiler. Bu ruhlar, o sırada cesetsiz bir şekilde varlık gösteren canlı nefislerdi. Ardından, Allah onları tekrar Âdem'in sulbüne döndürdü ve ruhlarını kabzetti. Bu ruhları arşının hazinelerinden birinde muhafaza etti.

Bir insanın yaratılışı başladığında ve ana rahmine ilk damla olarak düştüğünde, Allah Teâlâ tarafından suret ve şekil verilir. Nefis hâlâ ölü hâldedir. Nefsin melekûtî

özü sebebiyle çürümeden korunur. Allah ruhu o bedene üflediğinde, daha önce alınmış olan ve arşının hazinelerinde saklı duran sır tekrar bedene döner. İşte o anda anne karnındaki cenin hareket eder. Anne bu hareketi kimi zaman hisseder, kimi zaman da hissetmez. İşte bu süreç, ilk ölüm ve ikinci hayat olarak tarif edilir.